

DE REVUE GEPASSEERD | HEG – EEN BEHAAGLIJK LANDSCHAP VOOR MENS EN NATUUR

20 FEBRUARI 2023 DOOR SANNE VAN DEN BERGE

‘Heg – een behaaglijk landschap voor mens en natuur’ kwam uit in de vroege zomer van 2022. Het boek kwam tot stand met medewerking van Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, een belangrijke vereniging als het op heggen aankomt in Nederland – zo blijkt als je het boek leest.

Het boek schetst de evolutie van een gesloten cultuurlandschap in Nederland naar industriële landbouwgebieden met een drastische achteruitgang van heggen. Het verhaalt over de *landschapspijn* die de auteur Kenneth Rijdsijk ervaart bij het zien van lege landschappen zonder heggen. In 2019 begint de auteur samen met studenten van de Universiteit van Amsterdam een onderzoek naar het nut van heggen: wat dragen ze bij aan ecosysteemdiensten. Hij brengt zijn inzichten samen in dit boek, en houdt een vurig pleidooi om de heg terug in te voeren in het Nederlandse cultuurlandschap.

EEN PASSIE VOOR HEGGEN

De auteur Kenneth Rijdsijk is een fysische geograaf van opleiding. Hij heeft dus een brede kennis over alles wat een landschap vormt. Hoewel hij zelf aangeeft nog maar sinds 2017 gebeten te zijn om te achterhalen waarom de heggen verdwenen zijn uit veel regio’s in Nederland, is het duidelijk dat de auteur een grote passie heeft voor het thema. Die passie kan je afleiden uit zijn woordkeuzes doorheen het boek en de verschillende lyrische stukjes die je tussen de meer informatieve delen door leest.

HEGGEN IN NEDERLAND

Het boek bevat geen technische definities over wat de term 'heg' precies inhoudt. De heg wordt kort toegelicht als een 'min of meer struikig begroeide perceelsgrens', maar het onderscheid tussen hagen, heggen en houtsingels wordt niet helder uitgelegd. Bij het doornemen van het boek wordt duidelijk dat de heggen waarvan meestal sprake geschoren worden en er soms overstaanders in kunnen uitgroeien.

Rijdsijk haalt aan dat er tientallen verschillende soorten heggen beschreven zijn voor Nederland, en bespreekt er een aantal opvallende (wildwallen, landweren, graften, strubben, ...) met een bijzondere oorsprong en/of functie. Eveneens termen die in België minder gekend zijn, maar die zeker ook in onze landschappen gevonden kunnen worden. De auteur verwijst verder terecht naar de werken van Georg Müller, die wel 150 soorten heggen heeft beschreven in Europa, gaande van hun typologie tot hoe ze werden aangeplant en beheerd (Müller 2013). Hij noemt hem een 'heggoloog', een term die nog niet in de Nederlandse woordenboeken staat, maar wel treffend is.

LANDSCHAPSPIJN

In het hoofdstuk 'Waar zijn de heggen gebleven?' brengt de auteur een aantal harde cijfers: sinds 1900 is minimaal 225.000 strekkende kilometer heg verdwenen in Nederland (Dirkmaat 2006), goed voor een verlies van 75% (Maes 2016). Hij verklaart deze afname door de bevolkingstoename einde 19^e eeuw en begin 20^e eeuw: stads- en dorpsuitbreidingen gingen ten koste van een groot deel van het platteland en de bevolkingsgroei leidde tot schaalvergroting in landbouw en veeteelt. Als andere duidelijke oorzaken noemt hij de rivierenwet van 1908 (die nog steeds wordt gehanteerd), de ruilverkavelingen sinds de jaren '50 en het verwijderen van meidoornheggen omwille van perenvuur in de jaren '80.

Hij besteedt veel aandacht aan de huidige oorzaken van de teloorgang van de Nederlandse heggen. Rijdsijk verklaart de teloorgang doordat de boeren in Nederland geen subsidie krijgen voor heggen, zelfs integendeel: hun oppervlakte wordt afgetrokken van het oppervlakte landbouwgebied dat in aanmerking komt voor subsidie. Een groot verschil dus met het subsidiebeleid in België. De ruimte die heggen innemen gaat bovendien ten koste van mestplaatsingsruimte. De behoefte aan mestafzet werkt landhonger in de hand en gaat ten koste van heggen en bermgroen. Nochtans zijn er volgens de auteur heel wat boeren die heggen willen behouden en aanplanten, en dit demotiverende subsidiebeleid zelf ook erg nefast vinden (Hakkenes 2018).

BLOEMLEZING VAN ECOSYSTEEDIENSTEN

Het gros van het boek brengt een overzicht van heel wat ecosysteemdiensten die heggen bieden. Hiertoe nam de auteur wetenschappelijke literatuur door en nam hij interviews af met experts. Om sommige van deze diensten te bestuderen zijn de studenten of de auteur zelf aan de slag gegaan, met experts ter zake.

De ecosystemediensten worden opgedeeld in landschapsvoordelen (zoals het beperken van wind- en watererosie, het vertragen van overstromingen, koolstofopslag, ...), natuurvoordelen (habitat- en corridorfunctie voor soorten, beschrijving van functionele biodiversiteit, ...) en culturele voordelen (cultureel erfgoed, ze kunnen ons agrarisch landschap weer aantrekkelijk maken, ...). In het hoofdstuk 'Economische waarde van heggen' wordt er een geldwaarde aan deze voordelen toegekend. Hierin concludeert de auteur dat de kosten van de aanleg van heggen en hun onderhoud ruimschoots zullen worden gecompenseerd door de diensten die heggen ons leveren.

De voordelen die heggen bieden worden heel bevattelijk en kort toegelicht, inclusief bronverwijzing. De mogelijke nadelen die heggen met zich mee kunnen brengen worden niet behandeld in het boek.

NEDERLAND OPNIEUW BEHAGEN

De auteur is duidelijk: hoe meer heg in het landschap, hoe meer functies, hoe groter de impuls voor landschap, natuur en mens. In het laatste deel van het boek wordt aandacht besteed aan mogelijke initiatieven om het landschap opnieuw in te kleden met heggen. Hij gelooft dat een combinatie van initiatieven nodig zal zijn, zowel opgelegd van bovenaf als vanuit het individu. Het boek beschrijft een aantal voorstellen voor acties, zowel top down als bottom-up.

De auteur concludeert dat uit zijn onderzoek blijkt dat heggen enorm belangrijk zijn voor ons en voor het landschap. Hij gelooft dat je als individu van betekenis kan zijn om heggen terug te brengen. Hij hoopt dan ook dat zijn boek hier mag aan bijdragen.

PRAKTISCHE INFO

Titel: Heg – een behaaglijk landschap voor mens en natuur

Auteur: Kenneth Rijdsijk

Taal: Nederlands

Uitgeverij: Noordboek.

De opbrengst van deze uitgave gaat naar de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap om boeren te ondersteunen bij het planten van heggen

Aantal pagina's: 112

Prijs: €14,90

Formaat: 214x141x13 mm

Het boek is verkrijgbaar via www.noordboek.nl

Gelieve als volgt citeren:

Sanne Van Den Berge (2023) De Revue gepasseerd | Heg – een behaaglijk landschap voor mens en natuur. Bosrevue 104b